

Tuloksellisuus esiin: Keinoja arvioinnin tehostamiseen

20.4.2023

Arviointipäällikkö Erna Alitalo
@Ealitalo,
@kuntoutussaatio

Mistä jutellaan tänään

- **Miksi arviointia ja mitä arviointi on?**
- **Miten vaikutusketju liittyy arviointiin – logiikka ja käsitteet?**
- **Vaikutusketjusta tulosten osoittamiseen**
 - Mitä eroa on tuloksilla ja vaikutuksilla?
 - Mistä tieto mittariin?

Kuntoutussäätiö ja Arvioinnin osaamiskeskus

- Kuntoutuksen tutkija, kehittäjä, arvioija, kouluttaja, tiedottaja ja kuntoutuspalveluiden tuottaja
- Tutustu Kuntoutussäätiön [koulutuksiin ja tapahtumiin](#)
- Erilaisten toimijoiden arviointiosaamista kehittämällä ja laadukkaita arviointeja toteuttamalla rakennamme osallisuutta tukevaa yhteiskuntaa ja lisäämme ihmisten hyvinvointia.
- [Arvioinnin osaamiskeskus](#) tarjoaa koulutusta, sparrausta, ulkoisia arviointeja ja selvityksiä sekä yhteistyötä erilaisiin hankekokonaisuuksiin.

Miksi arviointia ja mitä arviointi on?

Äänestys 1.

Mikä ensisijaisesti motivoi sinua keräämään palautetta ja arvioimaan? Valitse yksi vaihtoehto.

- a) Haluan tehdä oman työni entistä paremmin.
- b) Haluan osallistaa kohderyhmää ja antaa heille äänen.
- c) Haluan kehittää toimintaamme.
- d) Haluan varmistaa, että toimintamme rahoitus jatkuisi.
- e) Haluan osoittaa toimintamme arvon yhteiskunnalle.

Tehtävänä hyvä muutos

- Järjestöjen toiminta pyrkii muuttamaan kohderyhmän elämää parempaan suuntaan
- Toiminnan taustalla on jokin ”**muutoksen teoria**”
- Jos muutoksen teoria toimii, saamme aikaan tuloksia ja vaikutuksia, eli muutoksia
- **Arviointia tehdään** sekä
 - työn tulosten **arvottamisen** (onnistumisen arvioinnin) että
 - työn **kehittämisen** (suunnittelun) tarpeisiin

Tärkeä miettiä miksi arviointia tehdään, mihin arviointitietoa tarvitaan.

**Arvioinnilla tuodaan esille muutos
ja
arviointi tukee muutosta!**

Tiedolla johtaminen

- Tiedolla johtaminen on tietoinen toimintamalli, jossa tietoa hyödynnetään ja analysoitua tietoa tuodaan osaksi päätöksentekoprosessia.
 - **Tulevaisuuteen varautuminen ja vaikuttaminen**
- Tiedolla johtaminen auttaa kehittämään toimintaa ja kohdentamaan voimavaroja sinne, missä niistä saadaan suurin hyöty.
 - **Strategiset valinnat**
- Tiedolla johtamiseen tarvitaan sekä tietoa menneestä, nykyhetkestä että tulevasta
 - **Arviointitietoa ja ennakointitietoa**

Mitä arviointi on?

- Arviointi on **systemaattinen prosessi ansion, hyödyn, arvon tai merkityksen määrittämiseksi**.*
 - Tiedon järjestelmällistä keruuta, analysointia ja tulkintaa
 - Vaikutuksia, tuloksia tai toimintaa **peilataan** asetettuihin **tavoitteisiin, normeihin ja kriteereihin**
- Arvioinnin **erottaa tieteellisestä tutkimuksesta sen arvottamispyrkimys**.**

*Lähde: American Evaluation Society n.d; URL: <https://www.eval.org/Portals/0/What%20is%20evaluation%20Document.pdf> [luettu 6.11.2022]

**Lähde (muokaten ja mukaillen) <https://karvi.fi/karvi/tukea-laadunhallintaan/arvioinnin-ja-laadunhallinnan-tuen-kasitteet/> [luettu 6.11.2022]

Tieteellinen tutkimus vs. arviointi (?)

Tieteellinen tutkimus*	Arviointi
Tietoa ”tiedon vuoksi”	Tietoa asiakkaalle ja päätöksentekoon (JK: hyödynnettäväksi moniin eri tarkoituksiin)
Tutkijat valitsevat kohteen ja metodit	Rahoittaja ja asiakkaat vaik. kohteeseen ja metodeihin
Ajallinen rajausta tutkimusintressin mukaan	Org. ja projektin rahoitus vaikuttavat tutk. keston
Tutkija määrittelee hypoteesit ja tutk. kysymykset	Sidosryhmät vaik. kysymyksiin, mukana arvioivia kys.
Tieteellinen teoria takana	Tieteellinen teoria, arviointiteoria, ohjelmateoria
Pyrkii olemaan arvojen suhteen puolueeton	Arvottaa ja suosittelee
Ei välttämättä pyri käytännön soveltamiseen	Soveltaminen tärkeää alusta alkaen
Julkaistaan tiet. lehdissä ja kirjoissa	Julkaistaan harvemmin, tehdään asiakkaita varten

“The purpose of evaluation is to improve, not prove.” - D.L. Stufflebeam**

*Taulukon lähde (soveltaen): Wanzer, Dana Linnell (2021): What is Evaluation? Perspectives of How Evaluation Differs (or Not) from Research. American Journal of Evaluation, Vol. 42, No. 1, 28-46.

**Stufflebeam, D.L. (1983). The CIPP Model for program evaluation. In G.F. Madaus, M. Scriven, and D.L. Stufflebeam (Eds.), Evaluation Models: Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation. Boston: Kluwer Nijhof.

Vaikutusketjun käsitteet ja logiikka

STEAn käyttämä vaikutusketju

Huom. Lisäksi tarpeen kuvaus

Vaikutusketju suunnittelun ja arvioinnin työkaluna

- **Vaikutusketjulla tuodaan esiin muutoksen teoria!**
- **Vaikutusketju on työkalu**, jonka avulla voidaan **tunnistaa ja jäsentää** tavoitteen edistämiseksi ja muutoksen aikaansaamiseksi tarvittavaa toimintaa ja tarvittavia aikaansaannoksia
 - **Vaikutusketjun avulla** pyrimme osoittamaan **syy-vaikutussuhteet**
 - **Hyödynnettävissä toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa**
- HUOM. On olemassa **monia erilaisia tapoja määritellä vaikutusketju** – rahoittajien ”versiot” vaihtelevat
 - Olennaista, että vaikutusketju rakentuu loogisesti (”logic model”) ja kertoo kokonaisuudesta

Vaikutusketju-ajattelu STEA:n arvioinnin perustana

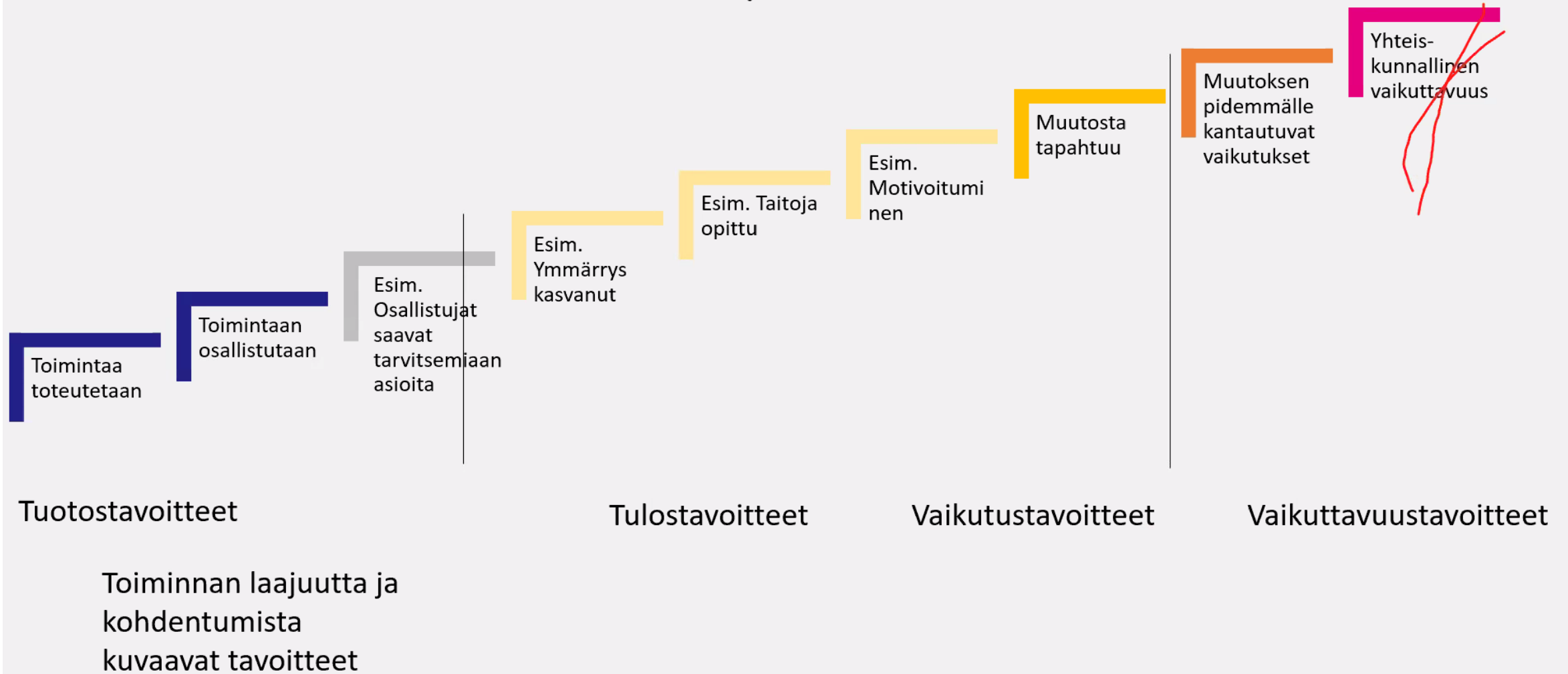
- Avustuksen saajan tulee järjestää avustetun toiminnan seuranta siten, että **avustuksen käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan luotettavasti arvioida.**
- Tuloksellisuusarvioinnilla tarkoitetaan **kerättyyn tietoon perustuvaa aikaansaatuisten tulosten tarkastelua suhteessa toiminnan tarpeeseen ja avustushakemuksessa asetettuihin tavoitteisiin.**
 - **Avustushakemuksessa** kuvataan avustuskohteen vaikutusketju, eli tarve, tavoitteet, kohderyhmä, resurssit, toiminta, tulokset sekä mittarit, joilla tuloksia mitataan.
 - **Tuloksellisuusraportissa** kuvataan, miten avustushakemuksessa esitetyt asiat ovat toteutuneet ja mitä tuloksia avustuskohteella on saatu aikaiseksi.

Ketjun käsitteet: tavoite

- Tarve määrittelee **tavoitteen** (objective)
- **Tavoite kuvaa sitä asiaintilaa tai muutosta**, joka halutaan saada aikaiseksi kohteessa.
- **Tavoite ei kuvaa toimintaa** – ainakaan useimmiten.
- Tavoitteen tulee olla **riittävän konkreettinen**, että sen saavuttaminen on mahdollista käytössä olevien resurssien ja suunniteltujen toimenpiteiden avulla ja sen toteutumista pystyy seuraamaan ja arvioimaan.
- Tavoite kertoo, mihin ollaan tyytyväisiä.

Tavoitteiden tarkastelua portailla

Lähde: Tavoitteen tekniset kokoamisohjeet -koulutus, Soste ja STEA 26.8.2022

- Löytyykö tavoitteesta **saavutettava hyöty tai muutos**, jota tavoittelet?
Muistisääntö: Näkyykö esim. sana lisääntyy, vahvistuu, paranee, pysyy yllä...
- Onko tavoite ”**oikeaoppisesti**” kirjoitettu?
Muistisääntö: Turhat sivulauseet ja toimintaa kuvaavat rönsyt pois (esim. avulla, keinoin, vaikuttamistoiminnalla -tyyppiset ilmaisut pois)
- Onko tavoitteella **selkeä kohderyhmä** vai useita kohderyhmiä?
Muistisääntö: Onko tarve pilkkoa tavoite alatavoitteisiin kohderyhmän mukaan?
- **Pystytkö saavuttamaan ja todentamaan** tavoitteessa asetetun muutoksen?
Muistisääntö: Palaa muokkaamaan tavoitetta, jos tuntuu mahdottomalta tai mieti erityisen huolella, miten tuloksessa pystyt uskottavasti kuvaamaan ja perustelemaan toiminnan tuloksia.

Ketjun käsitteet: tulos

- **Tulokset** (outcomes) = aikaansaadut muutokset ihmisissä tai yhteisöissä (sisältää sekä tarkoitetut että ei-tarkoitetut tulokset), välitön hyöty kohderyhmälle
- Myös tuloksissa kuvataan sitä **asiaintilaa tai muutosta, joka halutaan saada aikaiseksi** (vrt. tarve ja tavoite)
- Toiminnan suunnitteluvaiheessa määritellään **odotettuja/tavoiteltavia tuloksia**
- Arvioinnissa tarkastellaan **aikaansaatuja tuloksia**

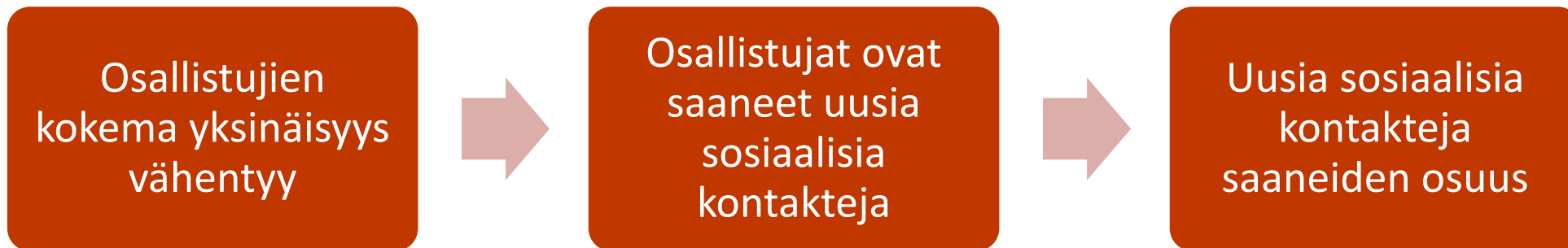
Ketjun käsitteet: mittarit

- Mittarit:
 - Osoittavat toiminnan edistymistä ja tuloksellisuutta.
 - Tekevät toiminnassa tapahtuvat muutokset näkyviksi.
 - Eivät kuvaa tiedonkeruumenetelmää eli mittarit eivät kuvaa sitä keneltä tai miten tietoa on kerätty.
 - Ei kuvaa osallistujien tyytyväisyyttä (lisäys)
- Valitun mittarin tulee soveltua toiminnalle asetetun tavoitteen arviointiin.
- Hyvä nyrkkisääntö avustushakemukseen on: **Tulokset kertovat tavoitteesta tarkemmin ja jokaisella kuvatulla tuloksella on hyvä olla mittari!**
- **STEA jaottelee mittarit prosessi- ja tulosmittareihin**
 - Hakemuksessa eri kohdissa

TAVOITE, TULOS JA MITTARI

- Huomaa, että kirjoitusasultaan tavoite, tulos ja mittari voivat kaikki olla hyvin samanlaisia.
 - **Merkitsevää on niiden looginen suhde toisiinsa vaikutusketjussa!**

Toiminnan muokkaaminen vaikutusketjuun

- **Kohderyhmälähtöinen**

- Muodosta jokaiselle toiminnassa mukana olevalle kohderyhmälle oma tavoite – mikä muutos tapahtuu ko. kohderyhmässä
 - Kohderyhmät ovat jokaisessa tavoitteessa erit ja toiminnot määräytyvät sen mukaan, mikä koskee ko. kohderyhmää

- **Toimintolähtöinen**

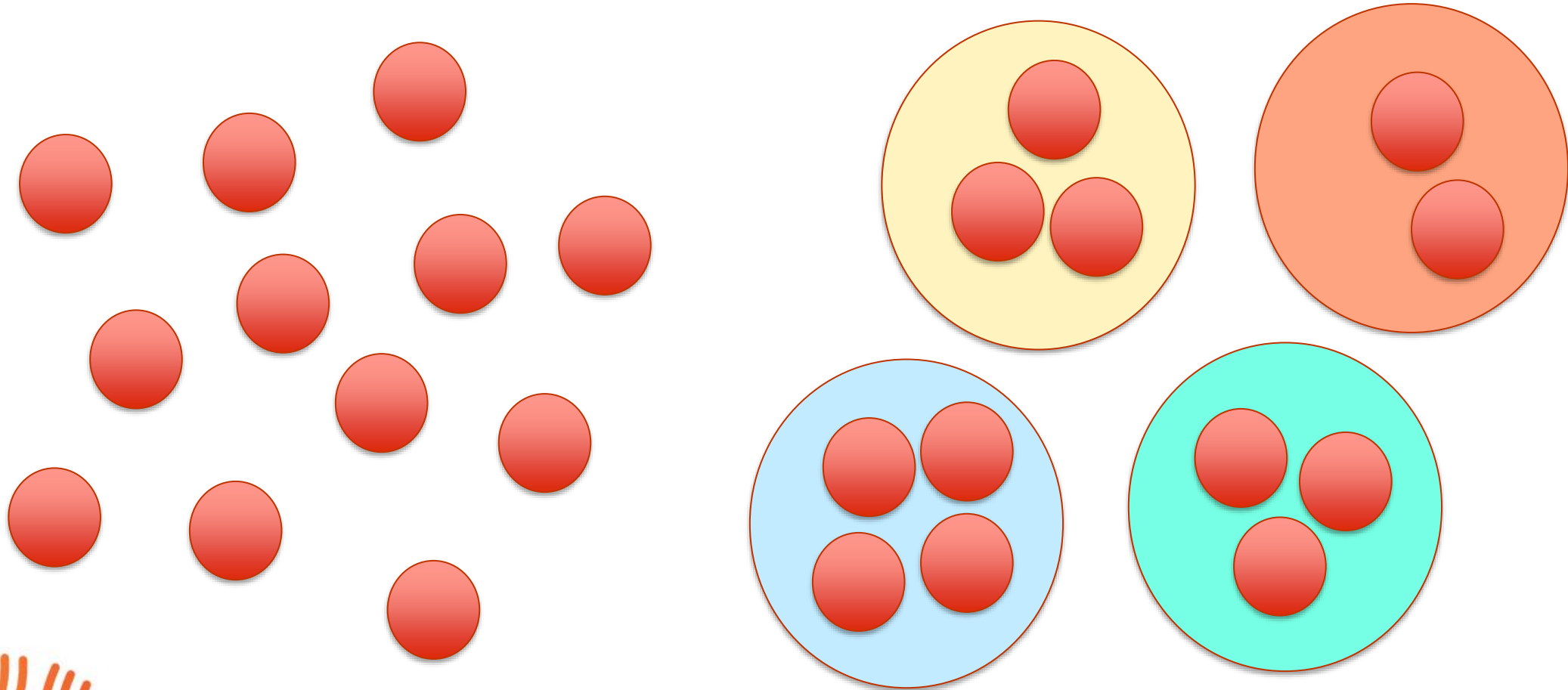
- Muodosta jokaiselle toiminnolle oma tavoite – mikä muutos saadaan aikaiseksi tällä toiminnolla
 - Toiminnot ovat jokaisessa tavoitteessa erit ja kohderyhmät määräytyvät sen mukaan, mikä toiminto heitä koskee

- **Tavoitelähtöinen**

- Määrittele/valitse muutama muutos, jotka kohderyhmässä tulevat tapahtumaan ja muodosta niistä tavoitteet
 - Kohderyhmät ja toiminnot voivat olla jokaisessa tavoitteessa samat tai erit

Kaaoksesta järjestykseen

Vaikutusketjun hyvät ja ei-niin-toimivat puolet

- **Hyvää:**
 - Yksinkertaisuus: kannustaa tiivistämään
 - Havainnollisuus
 - Mittarit on helppo liittää malliin
 - Mahdollistaa (periaatteessa) laajemmasta yhteiskunnallisesta vaikutuksesta kertomisen
 - Auttaa rajaamaan toimintaa - resurssiviisaus
- **Ei-niin-toimivaa:**
 - Yksinkertaisuus: maailma ei ole yksiulotteinen
 - Kyky kirjoittaa vaikutusketju auki ei tarkoita, että kuvatun ongelman ymmärtäisi syvällisesti
 - Yksiulotteisuus: ketjuun voi olla vaikea tuoda mukaan kaikkien sidosryhmien näkökulmia
 - Vaatii tarkkaa etukäteissuunnittelua, mikä ei tue kehittävää kokeilemistoimintaa, vaan suosii ennakoitavissa olevia asetelmia

[Lähde: <https://vaikuttavayritys.fi/vaikutusketju/> (luettu 8.11.2022)]

Vaikutusketjusta tulosten osoittamiseen

Seuranta ja arviointi STEA-hakemuksessa

Hakemuksella tulee kertoa:

- Miten ja milloin seurantatietoa kerätään
- Mitä tietoa kerätään
 - määrällistä tietoa tavoitetuista kohderyhmistä, tehdyistä toimenpiteistä, kohtaamiskerroista
 - saavutettuja tuloksia kuvaavaa tietoa
- Kuka vastaa tiedonkeruusta ja käsittelystä
- Miten saatua tietoa analysoidaan
- Miten analysoitua tietoa hyödynnetään toiminnan kehittämisessä

Tulee hakemukseen kokonaisuutena eli ei tarvitse vaikutusketjukohtaisesti kuvata, mutta tiedonkeruun toteuttaminen kannattaa kyllä miettiä vaikutusketjua rakentaessa.

STEA:n arvio tuloksellisuudesta

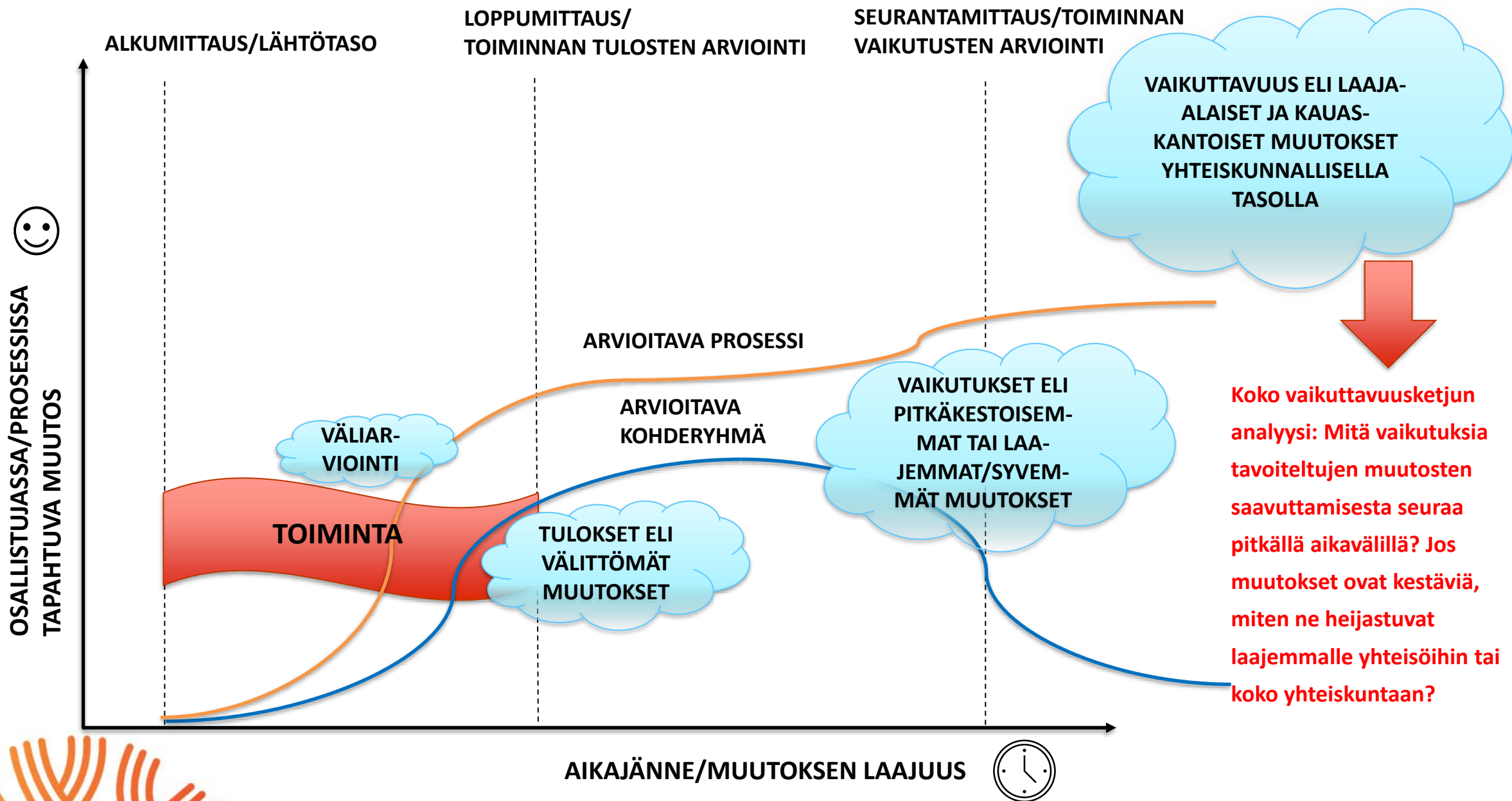
Arviointialue	Arviointikysymykset	Arvio tuloksellisuudesta			
		Hyvä	Riittävä		Heikko
		Vastaus arviointikysymykseen:	Vastaus arviointikysymykseen:	Vastaus arviointikysymykseen:	Vastaus arviointikysymykseen:
Toiminnan kohdentuminen ja laajuus	1. Onko toiminta kohdentunut tavoiteltuun kohderyhmään (Tavoitettiinko suunnitellut kohderyhmät)?	Hyvin	Hyvin/Riittävästi	Riittävästi/Heikosti	
	2. Onko oikeaa kohderyhmää tavoitettu (määrällisesti)?	Hyvin	Hyvin/Riittävästi	Riittävästi/Heikosti	
	3. Tukeeko toteutunut toiminta aiottujen tulosten aikaansaamista?	Hyvin	Hyvin/Riittävästi	Riittävästi/Heikosti	
Tulosten todentaminen	4. Tukeeko kerätty tieto toiminnan tulosten osoittamista?	Hyvin/Riittävästi	Riittävästi/Heikosti	Heikosti	
	5. Onko tulokset todennettu kerätyllä tiedolla?	Hyvin/Riittävästi	Riittävästi/Heikosti	Heikosti	
Aikaansaadut tulokset	6. Onko toiminnalla saatu aikaan aiottuja tuloksia (kerättyyn tietoon perustuvat tulokset)	Hyvin/Riittävästi	Riittävästi/Heikosti	Heikosti	
	7. Arvio aikaansaaduista tuloksista suhteessa avustustasoon	Hyvä/Riittävä	Riittävä/Heikko	Heikko	

Lähde: Tuloksellisuuden arviointikysymykset 2021 (<https://www.stea.fi/kaytto-ja-raportointi/tuloksellisuusraportti/tuloksellisuuden-arviointikysymykset-2021/#77003734>)

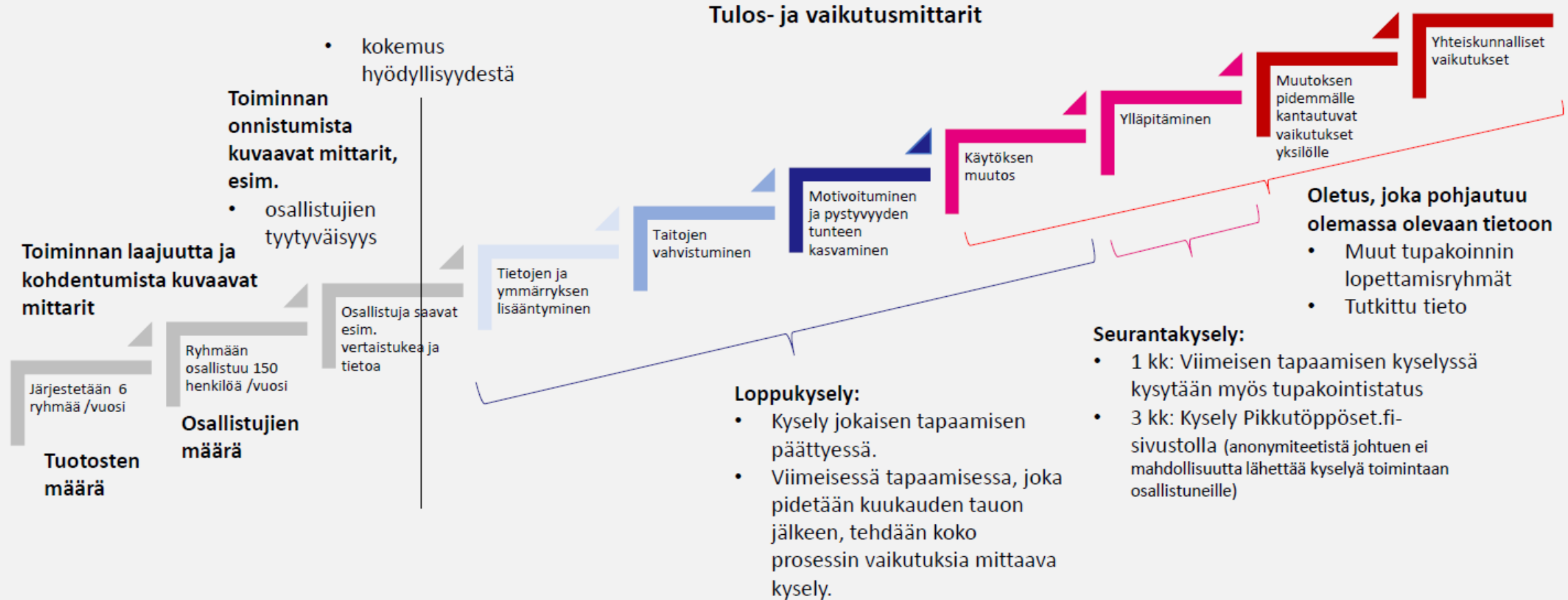
Vaikutusketjusta arvioinnin toteutukseen

Ks. Myös Arviointisuunnitelmapohja Artsi: <https://www.artsi-opas.fi/opas/arvioinnin-suunnittelu/>

Tulos- ja vaikutusmittarit

Tiedonkeruun tyyppejä

Tyypit	Esimerkkejä tiedonkeruusta
1. Alun, lopun ja jatkon huomioiva	• Alku-, loppukysely ja seurantakysely
2. Alun ja lopun huomioiva	• Alku- ja loppukysely
3. Lopun ja jatkon huomioiva	• Loppukysely, jossa kysytään osallistujan arvio muutoksesta ja seurantakysely
4. Lopun huomioiva	• Loppukysely, jossa kysytään osallistujan arvio muutoksesta
5. Osittainen	• Havaintojen systemaattinen kirjaaminen • Viestintä: kysely pienemmälle otokselle, määrällisten lukujen tarkastelu, merkityksellisyyden itsearviointi
6. Suuntaa antava	• Toiminnan aikana tapahtuva muutos (esim. itsetunnon koheneminen) indikaattorina tulevalle muutokselle (esim. työllistyminen). Oletuksessa pohjataan aikaisemmin/toisaalla selvitettyyn tietoon. • Hyödyllisyyden kokemuksen kysymisen (esim. koulutuksessa) ja sen käyttäminen indikaattorina uuden tiedon omaksumiselle
7. Oletettu	• Vaikuttamistyö: asian etenemisen seuraaminen ja oman toiminnan merkityksellisyyden itsearviointi. • Määrällisten lukujen hyödyntäminen, kun tekemisen ja toivotun muutoksen välillä selkeä yhteys, joka todennettu aikaisemmillä tutkimuksilla tai arvioinneilla (esim. liikkujien määrä → terveys)

Esimerkki: Mittarista tiedonkeruuseen

ESIMERKKIMITTARI: Muutos arjenhallintataidoissa

Tämä kyselylomakkeen kysymys on jaettu 6 osakysymykseen, joissa mittaus tapahtuu neliportaisella asteikolla. Kukin osakysymys luotaa tiettyä arjen hallinnan osa-aluetta. Kysymystä voidaan käyttää **muutos-/tulospittaukseen**, kun samat kysymykset toistetaan toiminnan alussa ja lopussa, ja verrataan mittausten erotusta.

1. Miten hyvin hallitset seuraavat arjenhallintaan liittyvät asiat asteikolla 1–4?

	1= Erittäin huonosti	2= Melko huonosti	3= Melko hyvin	4= Erittäin hyvin
Koen hallitsevani hyvin arkeani	☐	☐	☐	☐
Hallitsen vuorokausirytmiani	☐	☐	☐	☐
Kodin siisteydestä huolehtiminen	☐	☐	☐	☐
Pankkiasioden hoitaminen	☐	☐	☐	☐
Terveystä huolehtiminen	☐	☐	☐	☐
Osaan laittaa ruokaa itselleni	☐	☐	☐	☐

Esimerkkianalyysi 1

Toimintaan osallistuneilta nuorilta pyydettiin arvioita arjenhallintaansa liittyvistä, kuudesta osa-alueesta alku- ja loppukyselyillä.

Vastaukset pyydettiin neliportaisella asteikolla (1 = Erittäin huonosti, 2 = Melko huonosti, 3 = Melko hyvin ja 4 = Erittäin hyvin).

Myönteistä kehitystä oli tapahtunut etenkin terveydestä huolehtimisen (ka 2,2 -> 3,6), arjen hallinnan (ka 2,2 -> 3,4), kodin siisteydestä huolehtimisen (ka 2,1 -> 3,5) ja vuorokausirytmien hallitsemisen (ka 2,0 -> 3,1) osalta. Nuoret kokivat hallitsevansa myös pankkiasioden hoitamisen hieman paremmin (ka 1,8 -> 2,0). Väittämän ”Osaan laittaa ruokaa itselleni” keskiarvo (1,9) säilyi ennallaan.

Esimerkkianalyysi 2

- Alkumittauksen keskiarvo 2,03
- Loppumittauksen keskiarvo 2,92
- MUUTOS 0,89 yksikköä neliportaisella asteikolla
- Toiminnan tuloksellisuutta kuvaava mittari: Muutos kohderyhmän arjenhallintataidoissa
- Millainen muutos mittarilla havaittiin?: Muutos 0,89 yksikköä ylöspäin (alku- ja loppumittaus, asteikko 1-4, 4=erittäin hyvin). Kysyttiin 6 arjenhallinnan osa-aluetta.

Mitä jäi mieleen?

Kuntoutussäätiö

Kuntoutuspäivät 2023

**Kuntoutuminen hyvinvointialueilla –
Toimintakyvyn tuesta sosiaaliseen kuntoutukseen
1.–2.6.2023**

Yhteistyössä Live-säätiö

LIVE

Arvioinnin osaamiskeskuksen mennyttä ja tulevaa

- SROI-koulutus 9.5. klo 9-15
- Lue lisää [Artsi-opas.fi](https://artsi-opas.fi).
- [Artsissa luodut työkalut ja mallit](#) ovat kaikkien käytettävissä.
- [Artsin perustamaan Arviointi järjestöissä -keskusteluryhmään \(Facebook\)](#).
- [Arvioinnin osaamiskeskuksen vuosi 2022](#)

Kiitos mielenkiinnosta!

Lisätietoja:

erna.alitalo@kuntoutussäätiö.fi

Kuntoutussäätiö

Seuraa Kuntoutussäätiön toimintaa sosiaalisessa mediassa!

Kuntoutussäätiö

Twitter [@Kuntoutussaatio](https://twitter.com/Kuntoutussaatio)

Facebook [Kuntoutussäätiö](https://www.facebook.com/Kuntoutussäätiö)

Instagram [Kuntoutussaatio](https://www.instagram.com/Kuntoutussaatio)

Kuntoutussäätiön Yhteisömedia

Twitter [@yhteisomedia_fi](https://twitter.com/@yhteisomedia_fi)

Instagram [yhteisomedia](https://www.instagram.com/yhteisomedia)

